

Motion till riksdagen 2005/06:Kr415

av **Gunilla Tjernberg m.fl. (kd)**

Kultur ger hälsa

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	3
4	Forskningen.....	3
5	Kulturen som förebyggande folkhälsoarbete.....	4
6	Kulturella behov skiljer sig åt mellan människor.....	5
7	Kultur på sjukhus och andra vårdinrättningar	5
	7.1 Vårdpersonalen och deras utbildning	6
	7.2 Utsmyckning	6
	7.3 Musik	6
	7.4 Högläsning	7
8	Ekonomisk satsning på kultur i äldreården	7
9	Kultur i arbetslivet.....	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning kring kulturens betydelse för hälsan och kultur i vården.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kultur som förebyggande folkhälsoarbete.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kultur och hälsa skall finnas med i vårdutbildningarna.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utsmyckning av sjukhus och andra vårdinrättningar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om musikens betydelse i vården.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om läsningens betydelse i vården.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ekonomisk satsning på kultur för äldre.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en kulturcheck.²

¹Yrkande 3 hänvisat till UbU.

²Yrkande 8 hänvisat till SkU.

3 Inledning

Människan har både materiella och immateriella behov. Båda måste tillfredsställas för att vi ska leva fullgoda liv och må bra både fysiskt och psykiskt. Kristdemokraterna har alltid hävdat att det i hela samhället råder en för stor fokusering på materiella värden och tillgångar på bekostnad av de immateriella värdena. En sådan utveckling riskerar att försämra människors såväl fysiska som psykiska hälsa.

Inom sjukvården har en medvetenhet om de immateriella värdenas betydelse för hälsan vuxit sig allt starkare under de senaste åren. Att kropp och själ hör ihop är numera erkänt av professionen.

Ett antal forskningsprojekt har genomförts i Sverige som har rönt stor uppmärksamhet internationellt. Trots projektens positiva effekter satsas det lite pengar på forskningen, vilket gör det svårt att fortsätta studierna. Regeringen har nu börjat inse betydelsen av ökad forskning på detta område och har satsat 5 miljoner kronor från 2006 för detta arbete. Vi välkomnar satsningen och hoppas att detta är första steget i arbetet för att öka kunskapen om kulturens betydelse för hälsan.

Kultur är ingen merkostnad utan måste ses som en investering. Det finns både ekonomiska och mänskliga vinster att göra genom att satsa på kultur och genom att se kopplingen mellan kultur och hälsa. Vi måste spränga vallarna mellan sjukvård och kultur.

4 Forskningen

Forskningsrapporter rörande kultur och hälsa visar entydiga resultat. Kultur förbättrar hälsan.

- *Kultur i vården visavi vården som kultur* var ett femårigt projekt finansierat av Stockholm läns landsting. I den sammanfattande rapporten står det att läsa: "Går man på bio, teater, konserter, konstgallerier, gudstjänster, museer, fotbollsmatcher eller idrottstävlingar får man ett långt och troligen lyckligt liv." Det konstateras vidare att "kultur har en direkt inverkan på hälsan" och att kulturkonsumtion har inverkan på både livslängd och livskvalitet. I ett annat projekt där dans, bild och musik stod i centrum ingick 40 äldre personer som alla hade varit sjukskrivna under minst ett år. Samtliga led av kroniska smärtor och hade någon form av psykosomatiska besvär. Resultaten efter drygt ett år visade en kraftigt förbättrad psykisk och social funktion. Efter två år iaktogs en näst intill signifikant minskning av kroppsliga besvär.
- Ett ytterligare projekt genomfördes på ett ålderdomshem där en grupp äldre dementa kvinnor fick samtala kring konstbilder flera gånger varje vecka. Efter enbart en kort period kunde personalen notera lägre blodtryck, bättre sinnesstämning, ökade sociala aktiviteter, ökad kreativitet samt minskad förbrukning av laxeringsmedel bland de kvinnor som deltog i stu-

Fel! Okänt namn på

dien. Ett intressant fenomen med denna studie var att en kontrollgrupp av kvinnor hade fått samtala med samma forskningsledare under lika lång tid men utan bilderna som metod. I stället samtalade gruppen om allmänna saker som hobbies och intressen. I denna grupp märktes en mycket liten förbättring av den allmänna hälsan. Det var alltså inte enbart den ökade kontakten och samtalen med forskningsledaren som gav resultat utan just samtalen kring och beskådandet av konstbilder.

- En tredje studie visade att musik kunde få patienter att dansa trots att de annars hade svårt att röra sig och utföra vardagliga sysslor, och införandet av en återkommande sångstund visade sig ge en dramatisk effekt på dementa personer. Patienter som annars hade svårt att hitta kom plötsligt springande till sångstunden och visste exakt var de skulle vara. Studien visade att när välkända sånger sjöngs kom minnen tillbaka. Musiken visade sig göra människor gladare och piggare.
- Det har också gjorts en betydligt större studie omfattande 12 000 personer. Levnadsförhållanden och vanor hos dessa personer följdes upp under nio år, och då visade det sig att de människor som inte tillägnade sig någon kultur alls hade dubbelt så hög dödlighet under undersökningsperioden som personer som regelbundet ägnade sig åt kulturella aktiviteter. Med kulturell aktivitet avsågs där läsning, musik, bio, kyrkobesök, museibesök etcetera. Även efter att bakomliggande faktorer såsom rökning, sjukdom, inkomst och socialt nätverk räknats bort var dödligheten i den ena gruppen 60 % högre än i den grupp som tillägnade sig kulturella aktiviteter. De aktiviteter som gav mest tydliga utslag var konstmuseer, bio och konserter. Undersökningen visade även att ändrade kulturbeteenden påverkade hälsan samt att högutbildade ägnade två till tre gånger så mycket tid åt kultur som lågutbildade. Vad studien också visade, vilket är förvånande, är att passivt mottagande ur hälsosynpunkt gav bättre effekt än aktivt deltagande i kulturskapande.

Eftersom forskningsfältet kultur och hälsa är tvärvetenskapligt finns det en risk att det faller mellan stolarna när resurser fördelas till forskning. Därför är det viktigt att området uppmärksammas inom både medicinsk och humanistisk forskning.

5 Kulturen som förebyggande folkhälsoarbete

Människor utsätts i dag för mycket stress och press både i hemmet och på arbetet. Den psykiska ohälsan ökar, inte minst hos barn och ungdomar. Kulturen kan vara en väg för att få ro och vila i en stressad värld. Kulturen kan bli en oas där människor hittar kraft för att orka med vardagen och för att må bättre. Betydelsen av kultur både för den allmänna folkhälsan och i direkta vårdssituationer blir alltmer uppmärksammas. Många sjukhus och andra vårdinrättningar intresserar sig numera för kulturens möjligheter att påverka patienternas hälsa. Såväl kultur i form av böcker, konst och musik, som den yttre

sjukhusmiljön, i form av arkitektur och inredning, påverkar patienter och personal. De flesta konstformer manar till kommunikation och eftertanke, vilket verkar stimulerande för alla människor som befinner sig i sjukhusmiljön. Konsten kan inbjuda till samtal i en påfrestande situation eller verka lugnande i en stressad miljö. Detta tillsammans med den forskning vi redovisat stärker vår övertygelse om att kultur ska ses som ett förebyggande folkhälsoarbete.

6 Kulturella behov skiljer sig åt mellan människor

En fråga som många ställer och som är svår att ge ett bra svar på är vad kultur egentligen är och vilken form av kultur som kan vara betydelsefull för människor. Klart är att vi i detta sammanhang måste använda ett omfattande kulturbegrepp. Alla människor tilltalas inte av samma kulturella uttryck. Samtidigt visar forskningen att det är just klassiska kulturella uttryck som musik, konst, dans, böcker och så vidare som har särskilt stor betydelse för människors hälsa. Det är alltså inte enbart en allmänt ökad omvårdnad om vårdtagaren som ger de positiva resultaten. Omvårdnaden i sig har naturligtvis en stor betydelse för en god vård men kulturen kan ge ytterligare en dimension i det arbetet.

Ett exempel på hur olika människor ser på kulturella upplevelser visade sig på ett servicehus där de äldre fick välja mellan olika bilder för att ta ut den som de tyckte bäst om. Det visade sig att de äldre valde helt olika typer av bilder och att de associerade olika även till en och samma bild. Medan vissa kunde känna obehag av en bild kunde andra uppleva ett lugn och inre harmoni av samma bild. Upplevelsen av bilderna var något mycket individuellt. Vi vill att vården anpassas lika väl efter patientens medicinska behov som efter hans/hennes kulturella behov.

7 Kultur på sjukhus och andra vårdinrättningar

Under de senaste åren har det byggts upp ett nätverk för kultur i vården som heter just "Nätverket kultur i vården". Nätverket är landsomfattande och syftet är huvudsakligen att byta erfarenheter. Längst i arbetet har Stockholms läns landsting kommit. Landstinget erbjuder olika program till vårdinrättningar både i landstingskommunal, kommunal och privat regi. Programmen innehåller alltifrån dans, kultur och teater till högläsning. Det erbjuds drygt 2 500 program per år och de är på en professionell nivå. Totalt är det 310 beställare varav 60 % är landstingskommunala och 40 % är kommunala eller av annan huvudman. Kommunala och privata beställare får 50 % av avgiften subvent-

Fel! Okänt namn på

ionerad medan landstingskommunala beställare får hela kostnaden subventionerad. Det visar på att en medvetenhet håller på att växa fram om kulturens betydelse för hälsan. Vår förhoppning är att den typen av initiativ ska få fotfäste i hela landet och att positiva erfarenheter kan utbytas.

7.1 Vårdpersonalen och deras utbildning

Att blivande och redan utbildad vårdpersonal får utbildning i kultur och hälsa, både i gymnasie- och högskoleutbildningen liksom i den fortlöpande kompetensutvecklingen är viktigt för att nå framgång. Utan kunskap om kultur och hälsa är det svårt att implementera den kulturella dimensionen inom sjukvården. Vi anser därför att kultur och hälsa ska finnas med i all sjukvårdsutbildning. I de flesta län/landsting finns kulturvetare eller liknande som till exempel arbetar med utsmyckningen av sjukhus och andra vårdinrättningar. Dessa personers kompetens borde i större omfattning tas till vara i vårdutbildningarna. Samtidigt tror vi också att det finns ett behov hos kulturinstitutionerna att få utbildning i hur deras verksamhet kan involveras i vården och vad kultur kan betyda för hälsan.

7.2 Utsmyckning

Människors välbefinnande påverkas av miljön de vistas i. I sjukvården får kultur därför inte enbart handla om att sätta upp en staty vid entréhallen utan kultur måste finnas överallt och vara ett naturligt inslag i byggplaneringen. Policyn i Sverige är att 1 % av kostnaden för offentligt byggande ska gå till inköp av konstnärlig utsmyckning. Det är viktigt att detta enprocentsmål tas på allvar. Vårdmiljön ska fyllas med såväl stora som små konstverk, i allmänna utrymmen och i patienternas rum. En viktig del av en sjukhusbyggnad som alltför ofta glöms bort är taket. Att beskåda ett konstverk under tiden man ligger sjuk eller genomgår en behandling kan skapa ett lugn som inte ska underskattas. Detta är inte svårt att åstadkomma men lätt att glömma bort, och därför vill vi att byggnormerna ska vara utformade på ett sätt så att kulturen blir ett naturligt inslag i hela sjukhusmiljön.

7.3 Musik

Musikens kraft för oss människor är fantastisk. De flesta av oss vet vilken effekt musik kan ha för att skapa lugn och inre ro i en stressad vardag. Men också vad musik kan betyda för vårt humör när vi är trötta eller ledsna. Musik kan väcka känslor och minnen till liv, och vi förknippar ofta musik med specifika platser och händelser ibland långt tillbaka i livet. Kristdemokraterna anser att det i större utsträckning bör vara möjligt att lyssna på musik inom vården. Ett mål skulle därför vara att utrusta varje rum på servicehem och

sjukhus med en cd-spelare. Möjlighet att lyssna på musik kan betyda mycket för det allmänna välbefinnandet såväl under som i väntan på behandling.

7.4 Högläsning

Boken och läsandet stimulerar fantasin. Läsningen ger oss möjligheten att känna avkoppling eller spänning, att skratta eller gråta i en värld fylld med nya människor och miljöer. Boken kan vara en väg till inkännande med andra människor i samma situation men den kan också vara en flykt bort från vardagen. Detta kan vara särskilt viktigt för människor som befinner sig på sjukhus. Sjukhusbiblioteken spelar en mycket viktig roll för att stimulera människor till läsning. För många personer som själva på grund av sjukdomstillstånd eller ålderdom inte kan läsa kan högläsning vara ett betydelsefullt sätt att få en avkopplande kulturell upplevelse. Vi anser därför att det på alla särskilda boenden, servicehem och sjukhus ska ges möjlighet till högläsning eller tillgång till talböcker. Det skulle kunna betyda mycket för många sjukas välbefinnande och ha positiva effekter på deras hälsa.

8 Ekonomisk satsning på kultur i äldreården

För att möjliggöra en satsning på kultur för äldre satsar Kristdemokraterna 17,5 miljoner kronor för 2006 och 35 miljoner kronor för 2007 för att nå ut med kulturella upplevelser till de äldre. Satsningen riktas huvudsakligen till dem som bor i serviceboenden eller som har hemtjänst. Resurserna kan användas till allt från högläsning och musikevenemang till målerikurser. Detta tror vi kommer att ha betydelse både för att öka livskvaliteten hos de äldre och för att förbättra deras hälsa. På sikt tror vi att satsningar på kultur för äldre kommer att vara ekonomiskt lönsamt eftersom det kan minska behovet av vård och mediciner.

9 Kultur i arbetslivet

Företag får skattefritt sponsra sina anställda med friskvård för att förbättra hälsan. Samma sak borde gälla för kulturaktiviteter. Vi vill införa ett system med kulturcheckar som ska vara en skattebefriad löneförmån från arbetsgivaren till löntagaren. Kulturchecken ska inte heller belasta företaget med skatter eller sociala avgifter utan de skattemässiga villkoren ska vara desamma som när företag i dag subventionerar motionsaktiviteter för personalen. Kulturchecken ska vara ett betalningsmedel som kan användas för inköp av biljetter till exempel till teater, konserter, opera, balett, museibesök med mera. Kulturchecken skulle ge fler människor möjlighet att få del av olika kulturupplevel-

Fel! Okänt namn på

ser, vilket bevisligen har positiva effekter för hälsan och skulle därmed kunna förbättra folkhälsan.

Stockholm den 3 oktober 2005

Gunilla Tjernberg (kd)

Inger Davidson (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Sven Brus (kd)

Torsten Lindström (kd)

Olle Sandahl (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Dan Kihlström (kd)